

Vzdělávání a odměňování učitelů ve Švédsku

Příprava a další vzdělávání učitelů, pedagogické praxe a výtah ze
statistických výzkumů

KAMIL CINKRAUT

Úvod

Tématem této seminární práce je příprava učitelů ve Švédsku na jejich budoucí povolání a jejich další vzdělávání při výkonu povolání. Mimo to zmíním odměňování a klasifikaci učitelů podle švédského zákona, a nakonec vyberu některé informace ze statistických výzkumů, které se vztahují k učitelské profesi.

Švédsko jsem si zvolil především z toho důvodu, že je to jedna ze Skandinávských zemí, o které se říká, že její vzdělávací systém je velmi kvalitní. Zajímalo mě tedy, v čem konkrétně se liší od toho českého a jaké podmínky mají tamější učitelé.

Cílem tohoto textu je krátké ohlédnutí se za podmínkami učitelského povolání ve Švédském království. Konkrétně si kladu za cíl popsat cestu, pomocí které se člověk v této zemi může stát učitelem, a shrnout platové ohodnocení a některé výsledky statistických výzkumů z posledních let.

Vzdělávání učitelů

Na začátek jen poznamenejme, že ve Švédsku platí povinnost umět švédsky, pokud se v této zemi chcete stát učitelem (Maria, 2020). Švédský školský systém dokonce učí imigranty ochotné stát se učitelem švédštině, aby pak pomáhali imigrantským dětem překonávat jazykovou bariéru a lépe je tím začlenit do společnosti.¹

Dále dle školské reformy z roku 2016 nemůžou mít nekvalifikovaní učitelé (mimo výuku jazyků) smlouvu na dobu neurčitou (NAE, 2018).

Vysokoškolská příprava

Narozdíl od českého školství je ve Švédsku potřeba univerzitní či vysokoškolský titul pro pedagogy ve všech úrovních vzdělávacího systému, tedy od mateřských po vysoké školy. Doba potřebná ke studiu na jednotlivých úrovních je shrnuta na Obrázek 1 (University of Gothenburg, 2020). Z tabulky je patrné, že pro vychovatele v mateřské škole je nutné mít bakalářský titul. Učitel na základní nebo střední škole musí mít magisterský titul, s výjimkou externího pedagoga, který pro své povolání potřebuje bakalářský titul.²

Pedagogické praxe

Součástí vzdělávání učitelů ve Švédsku jsou samozřejmě pedagogické praxe (*Teaching placement*). Například na Stockholmské univerzitě praxe trvá celkem 20 týdnů a student za ní získává 30 kreditů. Velký důraz je kladen na absolvování plné délky praxe a také na zpětnou vazbu. Studenti kromě hodnotících dotazníků v průběhu a na konci praxí konzultují a vyhodnocují praxi jak s konzultantem jejich univerzity, tak s učitelem, u něhož praxe absolvují (Stockholm University, 2019). Zajímavé také je, že ve Švédsku dostanou finanční odměnu za praxi samotní studenti (Formanová, 2011).

¹ Dalším zdrojem, který shrnuje problematiku inkluzivního vzdělávání, jsou například stránky evropské agentury: <https://www.european-agency.org/country-information/sweden/teacher-education-for-inclusive-education>

² *Master of Arts* a *Master of Science* jsou ekvivalentem našeho magisterského titulu. *Master of Arts* je titul pro Magistra humanitních věd, *Master of science* pak znamená Magistr věd. ([Viz příručka ÚJČ](#))

Pre-School	Primary School			Secondary School		Vocational Education Teacher Training (VET)
	Extended School pedagogue	Pre-school class – 3rd grade	4th – 6th grade	7th – 9th grade	Upper Secondary School 1st – 3rd grade	
Bachelor of Arts in Pre-school Education	Bachelor of Arts in Primary Education- Extended School	Master of Arts in Primary Education – Pre-School and School Years 1-3	Master of Arts in Primary Education – School Years 4-6	Master of Arts/ Science in Secondary Education	Master of Arts/ Science in Upper Secondary Education	Higher Education Diploma in Vocational Education
3.5 years	3 years	4 years	4 years	4.5 years	5 years	1.5 years

Obrázek 1 Vzdělávání učitelů ve Švédsku (University of Gothenburg, 2020)

Další vzdělávání učitelů

Další vzdělávání učitelů zajišťuje mimo jiné Švédská národní agentura pro vzdělávání (*Skolverket*)³, která učitelům zajišťuje individuální i skupinové online kurzy. Ta v roce 2003 vypracovala studii „*Hodnocení povinného vzdělávání*“, která ukázala, že i navzdory rozvoji dalšího vzdělávání učitelů jich třetina považovala své dovednosti za potřebné pro péči o děti se speciálními vzdělávacími potřebami nebo pro práci s dětmi z rozdílných sociálních a kulturních prostředí za nedostatečné (Ježková, Dvořák, Greger, & Holger, 2011).⁴ V letech 2007-2011 proběhla vládní kampaň podpora učitelům, povzbuzující obce a samotné učitele ve vzdělávání učitelů (Ježková, Dvořák, Greger, & Holger, 2011).

Další vzdělávání učitelů ve Švédsku je povinné, účast na něm je v praxi však dobrovolná (Ježková, Dvořák, Greger, & Holger, 2011).

Platové ohodnocení učitelů

Ve Švédsku se plat učitelů odvíjí od dohody se zaměstnavatelem, ten mimo jiné přihlíží ke zkušenostem, dovednostem či kvalifikaci nastupujícího učitele. Většina učitelů vydělává mezi 30 000 SEK⁵ až 40 000 SEK, ale existují i jedinci, co vydělávají nad 50 000 SEK (Läraryrbundet, 2020). Většina absolventů vysokých škol pobírá ve Švédsku vyšší mzdu než učitelé (Commission, 2020).

Podle školského zákona má být výkon učitelů hodnocen vedením školy a toto hodnocení se má promítnout do platového ohodnocení skrze decentralizovaný individuální platový systém. Proces hodnocení učitelů není ve Švédsku regulován zákonem a neexistují žádné formální procedury k pravidelnému hodnocení výkonu učitelů (Vrabcová & Rýdl, 2012).

Výběr ze statistických výzkumů

V následujících odstavcích pouze vybírám některá zajímavá data, která mě o Švédském školství při pročítání různých výzkumů zaujaly.

³ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/webbplatser-och-tjanster/skolverkets-utbildningsplattform>

⁴ Novější zdroj k této problematice se mi zatím bohužel nepodařilo najít. Odeslal jsem email na *Skolverket*, aby mi poradili. Pokud odepíšu, práci aktualizuji.

⁵ SEK odpovídá asi 2,5 Kč.

- Pouze 10,7 % švédských učitelů je přesvědčeno, že jejich profese je společensky významná. Pro 59,1 % z nich je navíc kariéra učitele první volbou (OECD, TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, 2019).
- Učitelé vydělávají významně méně než jiní pracovníci na plný úvazek s vysokoškolským vzděláním, a to v rozsahu od 76 % průměru pro předškolní učitele do 91 % průměru pro učitele na středních školách (OECD, 2018).
- Učitelé pod třicet let tvoří pouze malou část všech učitelů: (OECD, Education GPS: Sweden, 2019)
 - Předškolní vzdělávání a první stupeň: 9 % (průměr OECD: 13 % a 11 %)
 - Druhý stupeň: 6 % (průměr OECD: 8 %)
- Učitelé nad 50 let tvoří 38,4 % učitelů (průměr OECD: 35,7 %) (OECD, Education GPS: Sweden, 2019)
- Podíl žen v učitelství je 74,9 % (průměr OECD: 69,9 %; ČR: 75,8 %) (OECD, Education GPS: Sweden, 2019)
- Podíl žen v jednotlivých stupních vzdělávání: (Eurostat, 2017)
 - Předškolní vzdělávání: 76 %
 - Základní škola: 76 %
 - Střední škola: 64 %
 - Vysoká škola: méně než 50 %
- Počet žáků/studentů na jednoho učitele: (OECD, 2017)
 - Předškolní vzdělávání: 6
 - Základní a střední škola: 13
 - Vysoká škola: 10

Komentář k vybraným statistickým datům

Stejně jako ve většině Evropských zemích, tak i ve Švédském království, můžeme pozorovat podobné charakteristiky, které by mohly být ukazatelem pro vývoj ve školství.

Z mého pohledu zásadním problémem je, že učitelé nad 50 let tvoří 40 % všech učitelů, zatímco učitelé pod 30 let tvoří pouhých 9 %. Pokud zůstane počet absolventů pedagogických škol stejný a větší procento učitelů půjde do důchodu, dá se předpokládat, že i ve Švédsku by mohl v budoucnu být nedostatek učitelů.

Můžeme si také všimnout, že učitelé dostávají oproti jiným vysokoškolsky vzdělaným obyvatelům méně peněz a že pro pouhých 10,7 % je jejich povolání společensky významné. Mohlo by být zajímavé zkoumat, z jakého důvodu si daní učitelé myslí, že je společensky (ne)významné.⁶ Zároveň by mě zajímalo, jestli by zvýšení platů toto mínění učitelů posunulo opačným směrem.

Závěr

V této seminární práci jsem postupně popsal vzdělávací proces učitelů ve Švédsku a následně zmínil jejich platové ohodnocení. Nakonec práce jsem vybral několik základních statistických údajů ohledně učitelů ve Švédsku.

⁶ Pokud tak již někdo neučinil.

Zásadními informacemi (zjištěními) z této seminární práce jsou z mého pohledu tyto body:

- Učitel musí mít univerzitní vzdělání⁷
- Pedagogická praxe trvá 5 měsíců a je za ni udělováno 30 kreditů
- Neexistují platové tabulky pro učitele
- Průměrný plat učitelů je významně nižší než u jiných absolventů univerzitního vzdělání
- Učitelů pod třicet let je čtyřikrát méně než učitelů nad padesát let.

Bibliografie⁸

Commission, E. (2.. červenec 2020). Načteno z europa.eu:

https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-sweden_en.pdf

Eurostat. (2017). *UOE*.

Formanová, B. (2011). *Diplomová práce: Vzdělávání učitelů ve Švédsku a České republice*. Technická univerzita v Liberci.

Ježková, V., Dvořák, D., Greger, D., & Holger, D. (2011). *Školní vzdělávání ve Švédsku*. Karolinum.

Läraryrbundet. (2. červenec 2020). Načteno z lararforbundet.se:

<https://www.lararforbundet.se/artiklar/teachers-salaries-in-sweden>

Maria, P. (20. červen 2020). *Finding a teaching job in Sweden*. Načteno z

weareteacherfinder.com: <https://www.weareteacherfinder.com/blog/finding-teaching-job-sweden/>

NAE. (2018). Načteno z skolverket.se: [https://www.skolverket.se/om-](https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-03-22-stora-skillnader-i-lararbehorigetmellan-kommuner)

[oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-03-22-stora-skillnader-i-lararbehorigetmellan-kommuner](https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-03-22-stora-skillnader-i-lararbehorigetmellan-kommuner)

OECD. (2017). *Education at a glance: Student-teacher ratio and average class size*.

OECD. (2018). *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*. OECD Publishers.

OECD. (2019). *Education GPS: Sweden*. Načteno z Education GPS:

<https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?plotter=h5&primaryCountry=SWE&treshold=5&topic=EO>

OECD. (2019). *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*. OECD.

Stockholm University. (Květen 2019). *Průvodce praxí*. Načteno z su.se:

https://www.su.se/polopoly_fs/1.425489.1554455753!/menu/standard/file/A%20guide%20to%20teaching%20placement%20within%20the%20teacher%20education%20programmes%2C%20May%202019.pdf

⁷ Samozřejmě i zde existují výjimky, jako například učitelé jazyků etc.

⁸ Webové zdroje, u kterých nebyl zřejmý den vytvoření, mají u sebe napsán den citace. Jsou to zdroje, u kterých je i měsíc a den.

University of Gothenburg. (20. červen 2020). *Teacher education programmes*. Načteno z larutbildning.gu.se: <https://larutbildning.gu.se/english/teacher-education-programmes>

Vrabcová, D., & Rýdl, K. (2012). (Auto)evaluace školy ve Švédsku. V D. Vrabcová, L. Procházková, & K. Rýdl, *Autoevaluace školy v zahraničí. Pohled do evaluačních systémů ve vybraných zemích*. (str. 289). Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení.